

Археологічний музей в м. Чигирин. Історія формування колекцій

Анотація: Археологічний музей в м. Чигирин — один з провідних наукових та культурних центрів Середнього Подніпров'я. В ньому зберігаються колекції раритетних знахідок із розкопок археологічних пам'яток Чигиринщини часів неоліту, бронзи, раннього залізного віку — Молюхова Бугра, Суботівського чорноліського городища, Мотронинського городища скіфського часу, перших слов'янських поселень.

Ключові слова: музей, музейна колекція, археологічні пам'ятки Середнього Подніпров'я, археологічні дослідження.

Археологічний музей в м. Чигирин створений у грудні 2005 р. Не дивлячись на порівняно молодий вік, він набув популярності в регіоні завдяки унікальності своєї колекції. До постійної експозиції музею увійшло понад 550 експонатів. Вони дають можливість шанувальникам археології познайомитись з багатим спадком давніх культур краю від епохи неоліту до доби Київської Русі.

Археологічна карта краю створювалась понад 150 років цілою плеядою відомих вчених. Серед них: О. О. Бобринський, В. В. Хвойка, І. В. Фабриціус, Д. Я. Бочков, С. С. Гамченко, О. І. Тереножкін, В. А. Іллінська, В. М. Даниленко, Є. Ф. Покровська, Д. Я. Телегін, В. П. Петров, І. М. Самойловський, Р. О. Юра, П. А. Горішній, В. І. Клочко, С. А. Скорий, С. С. Бессонова, Т. М. Нераденко та багато інших. Їх дослідження дали змогу прослідкувати історичні процеси в регіоні та зв'язки з загальноісторичними процесами України та Європи.

Протягом багатьох століть різноетнічні народи створювали тут, на території Середнього Подніпров'я, певні генетично споріднені традиції способу життя, матеріального виробництва, мислення, культури, котрі закріплювались, урізноманітнювались та збагачувались на кожному історичному етапі і врешті-решт склали матеріальні і духовні підмурки життя мешканців краю.

Експозиція музею дає змогу прослідкувати шляхи еволюційного розвитку давніх народів. Вона створена завдяки тісній співпраці науковців Національного історико-культурного заповідника «Чигирин» та вчених Інституту архео-

логії НАН України. Основну частину експозиції склали колекції передані до фондів заповідника вченими археологами. А тому, кожна із них тісно пов'язана з археологічною пам'яткою та її дослідниками.

Найбільш чисельною є колекція експонатів, які розкривають життєдіяльність дніпродонецької та Середньостоговської культур, носії яких проживали в епоху неоліту та енеоліту на території багатозарового поселення в урочищі Молюхів Бугор поблизу с. Новоселиця Чигиринського району. Це поселення було відкрито археологом О. І. Тереножкіним в 1950 р. У 1955–1956 рр. воно досліджувалось експедицією Інституту археології АН УРСР під керівництвом В. М. Даниленка. З 1992 р. розкопки продовжує археологічна експедиція під керівництвом кандидата історичних наук Т. М. Нераденко¹. Саме археологічні знахідки із розкопок 90-х рр. ХХ ст. стали основою експозиції першого залу музею. Це крем'яні знаряддя праці, що носять мікролітичний характер: ножеподібні пластики, скребачки, мікроскребачки — вкладиші, наконечники стріл. До колекції входять камені розтиральники із темно-сірого кварциту, проколки із кістки, фрагменти глиняного посуду, прясла. Значний інтерес викликають експонати виявлені в похованнях неолітичного періоду: зуби ведмедя, сланцевий човник, шматки вохри, мініатюрна ритуальна посудина. В експозиції знаходяться фрагменти орнаментованої трипільської кераміки знайдені на поселенні. Ці експонати свідчать про зв'язки місцевого населення з племенами давніх землеробів — трипільців.

Завдяки щорічним розкопкам Молюхова Бугра та передачі до фондів НІКЗ «Чигирин» археологічних знахідок є можливість доповнення експозиції та організації тимчасових виставок.

В 1999 р. адміністрацією НІКЗ «Чигирин», Інститутом археології НАН України, Інститутом археології Ягеллонського університету був підписаний договір про проведення досліджень Мотронинського городища скіфського часу, в урочищі Холодний Яр на території Чигиринського району. Однією із умов договору була передача знайденого матеріалу до фондів заповідника. Розкопки проводились в 2000–2003 рр. під керівництвом доктора історичних наук С. А. Скорого та доктора Я. Хохоровськи. В них взяли участь науковці НІКЗ «Чигирин». Протягом трьох польових сезонів були досліджені система оборонних валів, курганні могильники, житлові комплекси, розкопаний найбільший курган некрополя — Скіфська могила². Після реставрації та передачі знахідок до фондів заповідника була сформована колекція музейних предметів, що стали окрасою залу скіфського періоду. Це зняття праці із металу, стріли, прикраси, предмети побуту і культу, різноманітний ліпний глиняний посуд. Особливої уваги заслуговують унікальні знахідки із розкопок кургану — обладунки бойового коня (металеві налобник та нагрудник, прикрашений бубонцями, псалії, елементи вузди, бронзові прикраси у вигляді голови лося та фігури пантери). В цьому ж похованні зберігся бронзовий казан та миска грецького виробництва з погребальною трізною, оселок у золотому окутті, який носив воїн на поясі. До експозиції залу увійшли речі, що свідчать про торгівельні зв'язки з грецькими містами-державами³. Це амфори, миски, прикраси. Колекція скіфського залу продовжує поповнюватись знахідками виявленими співробітниками заповідника під час археологічних розвідок.

Експозиції залів бронзового та раннього залізного віків формувались за допомогою науковців Інституту археології НАН України та частково за рахунок фондів Стецівського народного музею, що увійшов до структури НІКЗ «Чигирин». Тут представлені речі, які характеризують діяльність давніх людей часів багатопружкової, зрубної, білозерської та білогрудівської культур. Це колекція кам'яних сокир та кам'яних знарядь праці, ліпний посуд, фрагменти кераміки, бронзові знаряддя праці, наконечники списів⁴. Головну частину експозиції займають знахідки із розкопок відомого

Суботівського чорноліського городища, яке досліджувалося в 50 та 70-х роках ХХ ст. експедиціями під керівництвом О. І. Тереножкіна, в 1994–1995 рр. спільною українсько-німецькою експедицією під керівництвом к. і. н. В. І. Клочка та доктора І. Мотзенбекера. Серед експонатів — великого розміру корчаги для зберігання зерна та інших продуктів харчування, ліпні горщики, вироби із кістки (мотика, серп, наконечники стріл, елементи вузди, підвіски-амулету, шпильки, пронизка, ворварка), рештки бронзоліварних форм, бронзові і мідні браслети. Поповнення колекції відбулося в 2009 р. після проведення співробітниками Черкаської обласної археологічної інспекції розкопок на замчищі гетьмана Б. Хмельницького в с. Суботів (керівник кандидат історичних наук Д. П. Куштан).

Зал ранніх слов'ян включає колекцію речей, що характеризують життя і діяльність населення за часів зарубинецької, черняхівської, пеньківської, Лука—Райковецької культур, зафіксованих археологами на історичній і сучасній території Чигиринщини. У вітринах представлені поховальні урни часів зарубинецької культури із курганів в с. Суботів, знаряддя праці, зброя, елементи одягу та прикраси із поселень черняхівської культури поблизу с. Мельники, кераміка та знаряддя праці часів пеньківської культури (с. Стецівка)⁵, гончарний посуд та прикраси із поселень Лука-Райковецької культури в сс. Суботів, Вітове, Мельники⁶. Із знахідок на поселеннях ранніх слов'ян сформована колекція монет грецьких міст-держав (II ст. до н.е.) та Римської імперії (поч. I тис. н.е.).

Особлива роль у дослідженнях пам'яток краю належить професору О. І. Тереножкіну, який працював на Чигиринщині з 1950 р. Завдяки дружбі і спілкуванню з родиною відомого вченого до заповідника передано його особисті речі: документи, листування, робочий стіл, друкарську машинку, альбоми, фотографії, тощо. Частина цієї колекції представлена в експозиції музею. Дирекцією та науковцями Національного історико-культурного заповідника «Чигирин», вченими Інституту археології НАН України вирішується питання про присвоєння музею імені цього відомого вченого.

Завдяки тісній співпраці з археологами, працівниками митної служби, колекціонерами, місцевим населенням, шкільною молоддю музею археології в м. Чигирин продовжує поповнюватись раритетними знахідками, що сприяє його ствердженню як наукового і культурного центру в регіоні.

- ¹ Нераденко Т. Підсумки дослідження Молюхова Бугра у 1992–2005 рр. // Чигиринщина: історія і сьогодення. Матеріали науково-практичної конференції 17–18 травня 2006 р. — Черкаси, 2006. — С. 29–36.
- ² Отчет украинско-польской экспедиции об археологических раскопках на Мотронинском городище и курганном могильнике скифской эпохи в 2002 году. — Киев-Краков, 2003.
- ³ Бессонова С. С., Скорый С. А. Мотронинское городище скифской эпохи. — Киев-Краков, 2001. — С. 157.
- ⁴ Даниленко В. Н. Археологические исследования 1956 года в Чигиринском районе // Краткие сообщения Института археологии. — К., 1959. — Вып. 8. — С. 13–21.
- ⁵ Покровская Е. Ф., Ковпаненко Г. Т. Раскопки около сел Калантаево и Стецовки на Тясине в 1956 году // Краткие сообщения Института археологии. — К., 1959. — Вып. 8. — С. 30–36.
- ⁶ Березовец Д. Т. Словянские поселения в устье Тясины. // Краткие сообщения Института археологии. — К., 1959. — Вып. 8 — С. 47–45.

Thank you for evaluating AnyBizSoft PDF Splitter.

A watermark is added at the end of each output PDF file.

To remove the watermark, you need to purchase the software from

<http://www.anypdftools.com/buy/buy-pdf-splitter.html>